



Hämeenlinnan hallinto-oikeus
hameenlinna.hao@oikeus.fi

ASIA

Valitus

VALITUKSEN TEKIJÄ

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)
Ympäristö ja luonnonvarat
kirjaamo.pirkanmaa@ely-keskus.fi

PÄÄTÖS, JOSTA VALITETAAN

Sääksjärven osayleiskaavan hyväksyminen
Lempäälän kunnanvaltuusto 30.10.2024 § 72

PÄÄTÖKSEN TIEDOKSIANTO

Päätöspöytäkirja on asetettu nähtäville yleiseen tietoverkkoon 6.11.2024. ELY-keskus on saanut tiedon päätöksestä maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999, MRL) 188 §:n 3 momentin ja kuntalain (410/2015) 140 §:n 3 momentin mukaisesti seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa, eli 13.11.2024. Valitusajan viimeinen päivä on 13.12.2024.

ELY-KESKUKSEN VALITUSOIKEUS

Maankäyttö- ja rakennuslain 18 §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on valvottava, että kaavoituksessa, rakentamisessa ja muussa alueiden käytössä otetaan huomioon vaikutuksiltaan valtakunnalliset ja merkittävät maakunnalliset asiat. ELY-keskus katsoo, että suunnittelualueen ekologisilla yhteyksillä sekä kaavan ilmastovaikutuksilla on maakunnallinen tai valtakunnallinen merkitys. Tätä käsitelty tarkemmin valituksen perusteluissa.

Hajuheinän osalta valitus perustuu ELY-keskuksen luonnonsuojelulain (9/2023, LSL) 9 §:n 2 momentin mukaiseen valvontatehtävään. Pienvesien huomioimisen osalta valitusoikeus perustuu vesilain (587/2011, VL) 1 luvun 7 §:n 2 momentin mukaiseen valvontatehtävään.

VAATIMUS

ELY-keskus vaatii, että kaavan hyväksymispäätös kumotaan.

VAATIMUKSEN PERUSTELUT

Yleistä kaavahankkeesta

12.12.2024

Asiassa on kyse Lempäälän kunnanvaltuuston hyväksymästä Sääksjärven osayleiskaavasta. Suunnittelun tarkoituksena on ollut laatia oikeusvaikutteinen osayleiskaava Lempäälän Sääksjärven alueelle. Osayleiskaavan on tarkoitus ohjata yhdessä Lempäälän strategisen yleiskaavan kanssa alueen asemakaavoitusta. Osayleiskaavassa on muun ohessa osoitettu varaus valtatie 3 oikaisulle Puskiaisten kohdalla. Tiehankkeesta on tehty ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettussa laissa tarkoitettu arviointi. Väestötavoitteeksi kaavassa on asetettu 4000 uutta asukasta. Kaavassa osoitetaan myös uusia työpaikka-alueita. Suunnittelualueella sijaitsee luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita ja vaikutuksille herkkiä alueita. Kokonaisuudessaan kyseessä on vaikutuksiltaan varsin merkittävä kaavahanke.

MRL 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. ELY-keskus katsoo, että Sääksjärven osayleiskaava on jäljempänä kuvatuilta osin perustunut riittämättömiin selvityksiin. Selvitykset ovat osin sisällöllisesti riittämättömiä ja osin valmistuneet niin myöhäisessä vaiheessa kaavaprosessissa, että niitä ei tosiasiallisesti ole ollut mahdollista huomioida kaavan ratkaisussa.

MRL 35 §:n mukaan yleiskaavan tarkoituksena on kunnan tai sen osan yhdyskuntarakenteen ja maankäytön yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteen sovittaminen. Sääksjärven osayleiskaavassa toimintojen yhteen sovittaminen on hajuheinän, ekologisten yhteyksien ja pienvesien osalta epäonnistunut, minkä seurauksena kaava ei täytä MRL 39 §:n mukaisia sisältövaatimuksia luonnonarvojen vaalimisen osalta. Osa aluevarauksista on myös ristiriidassa luonnonsuojelulain ja mahdollisesti vesilain kanssa. Maakuntakaava ei ekologisten yhteyksien osalta ole ollut riittävästi ohjeena yleiskaavaa laadittaessa.

Lisäksi ELY-keskus katsoo, että puutteellisen ilmastovaikutusten arvioinnin vuoksi kaavan sisältövaatimusten täyttymistä yhdyskuntarakenteen ekologisen kestävyuden kannalta ei ole mahdollista arvioida.

Hajuheinä

Hajuheinä on luonnonsuojelulain 78 §:n 1 momentissa tarkoitettu, EU:n luontodirektiivin liitteen IV (b) tiukkaa suojelua edellyttävä kasvilaji sekä luonnonsuojeluasetuksella (1066/2023) rauhoitettu. Luonnonsuojelulain 74 §:n mukaan rauhoitettua kasvia, sen osaa tai siemeniä ei saa poimia, kerätä, leikata irti, ottaa juurineen eikä hävittää. Luonnonsuojelulain 82 §:n mukaan poiketen siitä, mitä 74 §:ssä säädetään, aluetta saa käyttää maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan ja rakennuksia sekä laitteita tarkoituksensa mukaisesti. Poikkeus ei kuitenkaan koske 78 §:ssä tarkoitettuja tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja. Hajuheinään kohdistuvien vaikutusten selvittämismääräyksiä kallionlouhinnan ja murskauksen yhteydessä on käsitelty ratkaisussa KHO:2007:18. Tapauksessa toiminnanharjoittaja veloitettiin selvittämään vaikutuksia toiminta-alueen ulkopuoliselle hajuheinäesiintymälle.

Maankäyttö- ja rakennuslain 39 §:n 2 momentin 8 kohdan mukaan

12.12.2024

yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon muun ohessa luonnonarvojen vaaliminen.

Hajuheinä on luokiteltu Suomessa silmälläpidettäväksi (NT). Lajin suojelutaso on arvioitu Suomessa epäsuotuisaksi, riittämättömäksi. Hajuheinä kasvaa kuusivaltaisissa tai sekapuustoisissa, louhikkoisissa puronvarsilehdoissa, puro- tai rotkolaaksojen sammaleisilla lohkarilla sekä lehtorinteillä. Kasvupaikkana voivat olla myös kosteat lehtokorvet, tervaleppälehdot ja puronvarsikorvet. Kasvupaikoille on yhteistä pienilmaston viileys ja kosteus. Laji on herkkä muutoksille kasvuolosuhteissa, joita voivat aiheuttaa esimerkiksi metsänhakkuu tai uudisrakentaminen ja niistä johtuvat muutoksen pienilmastossa ja maaperän vesitaloudessa. Lajin suotuisan suojelutason säilyminen edellyttää, että olemassa olevat esiintymät säilyvät, sillä laji on heikko kilpailija ja huono leviämään. Lajin nykyiset esiintymispaikat ovat todennäköisesti reliktiesiintymiä, eli lajin nykyiset populaatiot ovat jäänteitä aikaisemmasta lajin levinneisyysvaiheesta. Populaatiot ovat eristäytyneitä ja lajin leviäminen nykyesiintymien ulkopuolelle on epätodennäköistä.

Sääksjärven osayleiskaavan alueelle Lehtivuoreen sijoittuu kaksi nykyisin tiedossa olevaa hajuheinäesiintymää (Paunun esiintymä eli Lehtivuori A sekä Hirvi-Simunan luola). Paunun hajuheinäesiintymä sijaitsee muuta maastoa alempana sijaitsevassa avolouhikossa. Esiintymä on erityisen herkkä ympäristön muutoksille, sillä avolouhikon olosuhteet vaihtelevat luontaisestikin sääilmiöiden vuoksi esimerkiksi puronvarsiympäristöä enemmän. Esiintymän säilyminen on riippuvainen louhikon vesitalouden säilymisestä sekä louhikkoa ympäröivän suojapuuston säilymisestä. Hirvi-Simunan luolan hajuheinäesiintymä on jyrkänteen varjoinen alusmetsä, jossa mikroilmaston säilyminen on riippuvainen erityisesti suojapuuston säilymisestä, joka ylläpitää lajille suotuisaa mikroilmastoa (Hajuheinän hydrologinen selvitys, Sweco 2024).

Lehtivuoren alueella on esiintynyt hajuheinää laajemminkin, ja havaintoja on tehty 1970-luvulta alkaen. Lehtivuoren pohjoispuolella esiintyneet hajuheinäesiintymät on todettu hävinneiksi (Lehtivuori B ja C), eikä havaintoja ole tehty 1990-luvulla tehtyjen havaintojen jälkeen (Lehtivuoren hajuheinäseuranta, Lempäälän kunta 2022). Esiintymät ovat hävinneet Ruskontien rakentamisen aiheuttamien vesitalouden muutosten sekä metsänhakkuiden aiheuttamien elinympäristömuutosten seurauksena.

Sääksjärven osayleiskaavassa hajuheinän kasvupaikat on osoitettu s-1 merkinnällä, jota koskee seuraava määräys: *Rauhoitetun ja luontodirektiivin liitteen IV(a) kasvilajin, hajuheinän, esiintymisalue. Alueella kielletty kasvilajin esiintymisalueen hävittäminen ja heikentäminen niin, että kasvin elinolosuhteet vaarantuisivat. Varovaisuusperiaatteen (Lsl 7 §) nojalla rakentamista ei tule sijoittaa ja metsänkäsittelyä harjoittaa alle 50 metrin etäisyydellä hajuheinäesiintymistä.*

Hajuheinää koskee myös kaavassa olevaa kokoojakatua koskeva selmääräys: *kokoojakadun suunnittelu ja toteutus tulee tehdä niin, ettei se merkittävästi muuta pinta- ja pohjavesien virtaussuuntia, estä vesin*

12.12.2024

pohjois-eteläsuuntaista valuntaa hajuheinäesiintymälle, eikä vaikuta alueen pohjavedenmuodostukseen. Kokoojakatu ei saa aiheuttaa heikentäviä tai hävittäviä vaikutuksia hajuheinäesiintymän vesitalouteen ja mikroilmastoon.

ELY-keskuksen käsityksen mukaan kaavassa osoitettu kokoojakadun ja kevyenliikenteen väylän varaus Paunun esiintymän läheisyyteen erittäin todennäköisesti heikentää hajuheinäesiintymän olosuhteita siten, että laji häviää alueelta. Lehtivuoren alueella aiemmin tavatut hajuheinäesiintymät B ja C ovat hävinneet Ruskontien rakentaminen seurauksena, mikä osoittaa lajin herkkyyttä tällaisille muutoksille ympäristössä. Tien pohjausrakenteet, rummutukset ja tienvarsojat muuttavat väistämättä pinta- ja pohjavesien virtausta. Lehtivuoren maaperä on monin paikoin louhikkoista, joten pohja- ja pintavesien virtaussuunnat eivät ole selkeitä. Rakentaminen voi vaikuttaa yleisesti Lehtivuoren alueen vesitaseeseen ja pohjavesien virtaussuuntiin, ja aiheuttaa sellaisia vaikutuksia, joita ei voi ennakoita. Tielinjaus ei ole hajuheinäesiintymän säilymisen näkökulmasta mahdollinen, ellei voida osoittaa sellaista teknistä ratkaisua, jolla tie voidaan toteuttaa ilman haitallisia vaikutuksia hajuheinäesiintymään. Tällaista selvitystä ei kaava-aineistossa ole esitetty. ELY-keskuksen käsityksen mukaan kokoojakatua ja siihen liittyvää kevyenliikenteen väylää ei tulisi osoittaa kaavassa, ellei niille ole toteuttamisedellytyksiä.

Paunun esiintymän sijoituessa pääosin puuttomalle avoimelle louhikolle on louhikkoa ympäröivällä puustolla suuri merkitys louhikon varjostusolosuhteiden ja siten hajuheinän esiintymisedellytysten kannalta. 50 metrin puustoinen suojavyöhyke tulee pystyä turvaamaan esiintymän ympärillä. Suojaetäisyyttä onkin kaavamääräyksessä edellytetty. Paikkatietotarkastelu kuitenkin osoittaa, että s-1 kaavamääräyksessä edellytetty 50 metrin suojaetäisyys hajuheinäesiintymiin ei tosiasiallisesti toteudu maankäyttövarausten (kokoojakatu, kevyenliikenteen väylä, AP8-tontit) osalta (kuvat 1 ja 2). Etäisyys on useissa kohdissa alle 50 metriä ja pienimmillään vain 9 metriä. Näin ollen on kyseenalaista, voidaanko aluevaraukset jatkosuunnittelussa toteuttaa siten, että 50 metrin suojaetäisyys hajuheinään toteutuu.

Ekologiset yhteydet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat osa MRL:n mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. MRL 24 §:n 2 momentin mukaan maakunnan suunnittelussa ja muussa alueiden käytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista. Valtioneuvoston 2017 VAT:ssa määrittelemiin tavoitteisiin koskien elinvoimaista luonto- ja kulttuuriympäristöä sekä luonnonvaroja sisältyy muun muassa luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymisen edistäminen sekä virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä ja viheralueverkoston jatkuvuudesta huolehtiminen.

Sääksjärven osayleiskaava toteuttaa maakunnallisen tason alueidenkäyttötavoitteita. Se muuttaa aluetta merkittävästi ja aiheuttaa

12.12.2024

luonnon monimuotoisuuden kannalta haitallisia seurauksia, kun viheralueita otetaan muuhun käyttöön. Ekologisten yhteyksien katkeaminen tarkoittaa laajalle alueelle ulottuvaa, osin vaikeasti ennakoitavaa luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Ekologisen kytkeytyneisyyden turvaaminen ja luonnon monimuotoisuudelle aiheutuvien haittojen vähentäminen tällaisen hankkeen yhteydessä on ELY-keskuksen käsityksen mukaan maakunnallisen tason kysymys ja siten osa ELY-keskuksen maankäyttö- ja rakennuslain mukaista valvontatehtävää. Riittävien ekologisten yhteyksien turvaaminen on osa yleiskaavan sisältövaatimukseen kuuluvaa luonnonarvojen vaalimista sekä yleiskaavan tarkoitukseen kuuluvaa toimintojen yhteensovittamista.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan Sääksjärven osayleiskaavan ekologisten yhteyksien tarkastelu on tehty pintapuolisesti. Ekologisten yhteyksien määrittelyssä ei ole otettu lainkaan huomioon muun muassa kaavan pienvesiselvitystä (Sweco 2024). Monet eliöt hyödyntävät juuri metsän ja vesistön vaihettumisvyöhykkeitä siirtymiseen (*Hautamäki, R., Heinilä, A., Moilanen, A. & Rajaniemi, J. 2024: Ekologinen kytkeytyvyys ja luonnon monimuotoisuus alueidenkäytön suunnittelussa. Suomalainen Tiedeakatemia*). Ekologisen verkoston tarkastelu pienvesien näkökulmasta on siten olennaista.

Kuvassa 3 (liite) on esitetty vihreillä nuolilla olemassa oleva ja ylemmillä kaavatasoilla osoitettu luonnollinen ekologinen yhteys Perimmäisen alueelta etelään sekä aiemmissa selvityksissä tunnistettu viheryhteystarve Perimmäisen alueelta itään.

Pohjois-eteläsuuntainen yhteys on osoitettu Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040, ja sitä koskee seuraava suunnittelumääräys:

Viheryhteys. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee määrittää viheryhteyden tarkempi sijainti sekä varmistaa maastokäytävän riittävä leveys, jotta seudullisten viheralueiden ja ulkoilureittien muodostama kokonaisuus voidaan toteuttaa riittävän yhtenäisenä kokonaisuutena. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä huomioita ympäristön laatuun, alueen ominaisuuksiin ekologisten verkoston osana sekä merkitykseen luonnon monimuotoisuuden kannalta.

ELY-keskus katsoo, että Sääksjärven osayleiskaavassa osoitettu ekologinen yhteys ei täytä maakuntakaavan ja strategisen yleiskaavan vaatimuksia ekologisten yhteyden laadukkuudesta. Kaavassa on huomioitu maakuntakaavan suunnittelumääräys ulkoilureittien osalta. Sen sijaan viheryhteyden määrittelyssä ei ole huomioitu alueen merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta ja ominaisuuksia ekologisten verkoston osana.

Perimmäisen ekologinen herkkyys on arvioitu kaavan selvityksissä suureksi, mikä korostaa riittävän laadukkaan ekologisten yhteyden tarvetta. Perimmäisen ekologisten yhteyden ekologista laadukkuutta ei ole tarkasteltu kaavaselostuksessa. Yhteys perustuu olemassa olevaan Birgitan polkuun ja sen säilyttämiseen viheryhteytenä. Viherkäytävän leveys on tässä kohdassa 125 metriä. Laadukkaan ekologisten yhteyden on

12.12.2024

katsottu vaativan noin 250–300 leveyden (Väre, S. ja Rekola, L. 2007: *Laajat yhtenäiset metsäalueet ekologisen verkoston osana Uudellamaalla. Uudenmaan liiton julkaisuja E87. Uudenmaan liitto*). On todettu, että reunavaikutus ulottuu noin 50 metrin etäisyydelle (Hamberg, L. 2009: *The effects of habitat edges and trampling intensity on vegetation in urban forests. Väitöskirja, Helsingin yliopisto*). 125 metriä leveään viherkäytävään kohdistuu reunavaikutusta molemmista suunnista, joten lähes koko yhteys on reunavaikutuksen alaisena.

Jotta ekologinen yhteys olisi riittävän laadukas ja alueen monimuotoisuuden säilymistä tukeva, tulee yhteys osoittaa riittävän leveänä (250–300 metriä) ja ekologisesti laadukkaana (luonnollinen eliöiden siirtymäreitti). Kaavan TP5-alueelle sijoittuva pienvesi on luonnollinen ekologinen yhteys. Laadukkaan ekologisen yhteyden säilymisen näkökulmasta kaavassa osoitettu viheryhteyden sijainti tulisi osoittaa pienveden yhteyteen riittävän leveänä kokonaisuutena. Yhteyden leventäminen siten, että pienvesiyhteys sijoittuu viheryhteyden sisään, on alueen monimuotoisuuden säilymisen sekä ekologisen verkoston rakenteellisen kytkeytyvyyden ja laadukkuuden näkökulmasta tarpeellista.

Itä-länsisuuntainen yhteys on osoitettu Lempäälän strategisessa yleiskaavassa. Se on todettu tärkeäksi metsäekologiseksi yhteydeksi Tampereen kaupunkiseudun viherrakenneselvityksessä, joka on tehty maakuntakaavan hyväksymisen jälkeen. Yhteyttä koskee Lempäälän strategisessa yleiskaavassa seuraava suunnittelumääräys:

Olemassa olevat tärkeät ekologiset yhteydet. Alueen ja sen ympäristön suunnittelussa huomioidaan erityisellä huolella viheryhteyden säilyminen osana yhdyskuntarakennetta. Ekologisen yhteyden säilyminen ja kehittäminen tulee turvata tarkemmassa suunnittelussa.

Tampereen kaupunkiseudun viherrakenne –selvityksessä (2019) suunnitellun Puskiaisten oikaisuliittymän kohdalla on todettu olevan seudullisesti tärkeä metsäekologinen yhteys. Selvityksessä on todettu seuraavaa:

“Ekologinen yhteys sijoittuu osaksi tiivistä ja täydentyvää taajamarakennetta ja sen tarkempi sijoittuminen, säilyttämis- ja kehittämismahdollisuudet tulee arvioida tarkemmassa suunnittelussa. Selvityksessä on suositeltu turvaamaan metsäekologinen yhteys jatkosuunnittelussa siten, että yhteys toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla maakuntakaavan tavoitteiden toteutumista vaarantamatta. Puskiaisten kohtaan yhteys on merkitty siksi, että se on melkein pä ainoita kohtia, jossa moottoritien molemmilla puolilla on vielä leveästi metsää ja laadukkaan yhteyden muodostaminen siten mahdollista. Maakuntakaavassa Lempäälän puolella moottoritien ylittävä viheryhteys on merkattu Ruotasjärven kohdalle, johon on merkitty seudullisen viherrakenteen tukeva yhteys. Ruotasjärven kohdalla yhteys on kuitenkin metsäekologisessa mielessä melko huono ja sen kehittäminen tulevaisuudessa paremmaksi olisi haastavaa, sillä se kulkee jo valmiiksi niin kapeassa tilassa.”

12.12.2024

Kaavassa osoitetun Puskiaisten oikaisun myötä menetetään siis tärkeä ekologinen yhteys, eikä korvaavaa yhteyttä ole osoitettu. ELY-keskus on koko kaavavalmisteluajan tuonut esille, että Perimmäisen luontokokonaisuudesta on syytä osoittaa myös itä-länsi-suuntainen ekologinen viheryhteystarvemerkinä nykyisen valtatie 3 yli. Mikäli kyseistä yhteyttä ei kaavassa turvata, aiheutuu tästä yhteyskatkos hyvin laajalle alueelle, mikä vaikeuttaa lajiston olosuhteita merkittävästi. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan yhteystarve on mahdollista osoittaa Puskiaisten oikaisun liittymän pohjoispuolelle, ja viheryhteyttä olisi mahdollista kehittää tarkemmalla suunnittelulla. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan nykytiedon valossa viheryhteystarve tulee osoittaa yleiskaavassa ja varmistaa näin kriittisen tärkeän yhteyden toimivuus myös jatkossa.

Pienvedet

Kaavassa on osoitettu maankäyttövarauksia pienvesiluontotyyppisiä osoittavien luo 2-merkintöjen kanssa päällekkäin. Luo 2-merkintöjä koskee seuraava kaavamääräys:

Vesilain 2. luvun 11 §:n vesiluontotyyppi tai luonnontilainen/luonnontilaisen kaltainen puro (vesilaki 3. luvun 2 §)

Vesilain 2 luvun 11 §:n mukaisia pienvesiä koskee luonnontilan vaarantamiskielto. Luo 2-merkintä kulkee kaavassa osoitetun TP-4 alueen halki ja osittain TP-5 -alueella. On kyseenalaista, voidaanko luo 2-alueiden kanssa päällekkäin olevia maankäyttövarauksia toteuttaa pienvesien luonnontilaa vaarantamatta. Työpaikka-alueen rakentaminen edellyttää voimakasta maan muokkausta, vaikuttaa alueen vesitalouteen ja voi johtaa esimerkiksi päästöihin hulevesien mukana. Pelkästään vesilain vaarantamiskiellon piiriin kuuluvan uoman jättäminen rakentamistoimien ulkopuolelle ei siten ole riittävää luontotyyppin turvaamiseksi. Kaavamääräyksessä ei ole tuotu esille vesilain mukaista pienvesien luonnontilan vaarantamiskieltoa.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan kaavan vaikutusten arviointi vesilain 2 luvun 11 §:n suojeltuihin pienvesiluontotyyppisiin on suppea ja puutteellinen. Kaavaselostuksessa ei ole tunnistettu esimerkiksi hulevesien ja mahdollisesti mustaliuskeen ja arseenin vedenlaatua muuttavia vaikutuksia luonnontilaisiin pienvesiin, tai otettu kantaa, voivatko hulevedet vaarantaa vesilain mukaisten vesiluontotyyppien luonnontilaa. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan kaavan vaikutusarviointi ei täytä pienvesien osalta MRL:n vaatimuksia riittävistä vaikutusten arvioinnista.

Ilmasto

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (895/1999) 1 §:n mukaan MRL 9 §:ssä tarkoitettujen selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttaman merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset kuuteen luettelossa määriteltyyn kategoriaan. Yksi näistä kuudesta

12.12.2024

kategoriasta on vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon.

MRL 39 §:n mukaisiin yleiskaavan sisältövaatimuksiin kuuluvat muun ohessa yhdyskuntarakenteen toimivuus, taloudellisuus ja ekologinen kestävyys sekä ympäristöhaittojen vähentäminen. Yhdyskuntarakenteen ekologisen kestävyuden kannalta vaikutukset ilmastoon ovat keskeinen kysymys.

ELY-keskus katsoo, että Sääksjärven osayleiskaavassa kokonaisvaikutukset ilmastolle jäävät tarkastelematta. Erityisesti suuren kokoluokan kysymysten kuten turvemaiden ja hiilivarastojen ja -nielujen menetysten lieventämiskeinoja ei ole käsitelty, vaikka vaikutukset ovat mittakaavaltaan varsin suuret. Kaavan sisältövaatimusten täyttymisen arviointi on ilmastovaikutusten osalta mahdotonta

ELY-keskus on useassa Sääksjärven osayleiskaavasta antamassaan lausunnossa ja käydyssä neuvottelussa korostanut ilmastovaikutusten arvioinnin tarvetta. Asiasta tekee erityisen merkittävän se, että voimassa olevaan Pirkanmaan maakuntakaavaan 2040 ei ole sisältynyt ilmastovaikutusten kattavaa arviointia. Kysymys on noussut myös vahvasti esiin valtatie 3 parantamista välillä Lempäälä-Pirkkala koskeneessa ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Hanketta koskevassa perustellussa päätelmässä 27.4.2022 yhteysviranomaisen totesi lukuisia jatkosuunnittelussa huomioitavia puutteita liittyen hiilivarasto- ja hiilinieluvaikutuksiin, kulkutapajakaumaan sekä ilmastomuutokseen sopeutumiseen ja sopeutumistoimiin.

Sääksjärven osayleiskaavassa on ilmastovaikutusten osalta käytetty kaavan laatimisen aikana Pirkanmaan ELY-keskuksessa ympäristöministeriön tuella kehitettyä KILVA-työkalua (kaavan ilmastovaikutusten arviointi). ELY-keskus on kuitenkin useaan otteeseen muistuttanut Lempäälän kunnalle, että KILVA:n oleellinen tarkoitus on nostaa esiin kaavan kannalta oleellisia ilmastoteemoja ja antaa herätteitä jatkoselvitysten suhteen. KILVA ei vaikutuksiltaan merkittävässä kaavassa ole yksinään riittävä työkalu vaikutusten tarkasteluun. Varsinainen ilmastovaikutusraportti on Sääksjärven osayleiskaavan tueksi valmistunut vasta vähän ennen kaavan viemistä hyväksymiskäsittelyyn. ELY-keskus pitää tätä raporttia sisällöltään riittämättömänä kaavan merkityksellisyys huomioiden.

Ilmastoraportin luvussa 1.1 on käsitelty yleisellä tasolla yleiskaavan vaikutusmahdollisuuksia ilmastoon. Raportin mukaan yleiskaavalla pystytään tehokkaasti vaikuttamaan yhdyskuntarakenteen, liikkumisen ja viherrakenteen ilmastovaikutuksiin. ELY-keskus yhtyy tähän näkemykseen ja pitää Sääksjärven keskustan ja raideliikenteen kehittämiseen liittyviä tavoitteita osayleiskaavassa hyvänä. Kaavassa osoitettujen uusien väylien ja aluevarausten negatiivisia ilmastovaikutuksia ja niihin kohdistuvia lievennyskeinoja on raportissa kuitenkin käsitelty niukalti ja osin epäselvästi. Selvityksen tulokset eivät ole myöskään välittyneet lainkaan kaavaselvitykseen, eikä tulosten vaikutusta kaavaratkaisuun ole kuvattu.

12.12.2024

Huolimatta siitä, että yleiskaavalla todetaan olevan merkittävä mahdollisuus ilmastokysymysten ratkaisemiseen, on kaavassa tyydytty antamaan joiltain osin pelkästään jatkosuunnittelua ohjaavia kaavamääräyksiä. Suurelta osin ilmastokysymyksiä ei ole huomioitu kaavassa lainkaan

Raportissa on avattu liikenteen aiheuttamia hiilidioksidipäästöjä luvuissa 1.2 (Kasvihuonepäästöjen nykytilanne Lempäälässä) ja 5 (Kestävä liikkuminen). Raportissa annetut lukemat ovat ristiriitaisia eikä näiden ristiriitojen syytä ole avattu. Luvussa 1.2 todetaan, että Lempäälän kunnan kasvihuonepäästöt vuonna 2022 olivat yhteensä 117,8 kt CO₂ ja tästä 38,4 % muodostui tieliikenteestä. Luvussa 5 todetaan, että VT 3 oikaisun ja 2-kehän yleissuunnitelmaratkaisun liikennemallinnukseen perustuvat liikennöinnin päästöt ennustetilanteessa vuonna 2050 ovat yhteensä 349 kt CO₂-ekv. vuodessa. Raportissa ei ole avattu, missä yhteydessä luvun 5 laskelmat on tehty ja mitä ovat mainitut tarkastelualue ja vertailuvaihtoehto. Raportissa on kuitenkin todettu, että VT 3 oikaisu ja seudun 2-kehä tulevat toteutuessaan lisäämään autoliikennettä merkittävästi. Epäselväksi jää, mitkä ovat kaavan vaikutukset liikenteen muodostamiin päästöihin ja onko kaavoituksen aikana tarkasteltu vaihtoehtoista toteutusratkaisua.

Hiilinieluja on raportin yhteydessä selvitetty Sääksjärven osayleiskaavan osalta määrällisesti, joskin varsinaiset lukemat avautuvat vasta raportissa olevan internetlinkin kautta. Linkistä aukeavan hiilikarttalaskelman perusteella vähenemä ei ole yksiselitteisesti pääteltävissä, mutta se on noin 360 kt CO₂. Ilman kaavan toteutumista luku olisi positiivinen, eli hiiltä sitoutuisi n. 20 kt CO₂ lisää. Hiilikartan tuloksia ei ole avattu tai analysoitu ilmastovaikutusraportissa.

Raportin luvussa 1.3 on avattu Lempäälän ilmastotyötä ja mainittu Lempäälän, Suomen ja Euroopan hiilineutraalisuustavoitteet. Asiassa tulisi huomioida myös myös Pirkanmaan maakunnan hiilineutraalisuustavoite sekä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet 2017 koskien toimivia yhdyskuntia ja kestävästä liikkumisesta. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan *"Luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen"* ja *"Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa"*.

Ilmastovaikutusten arviointiraportissa on keskitytty ilmastomuutoksen hillintään. ELY-keskus katsoo, että ilmastomuutoksen osalta tulee huomioida myös sopeutumisenäkökulma. Tarve sopeutua sään ääri-ilmiöihin on tunnistettu myös valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa. Aiemmin valituksessa käsitellyillä ekologisilla yhteyksillä on olennainen merkitys ilmastomuutokseen sopeutumisessa. Kun osa lajien elinympäristöistä mahdollisesti muuttuu niille soveltumattomiksi, toimivilla siirtymäreiteillä on lajien suojelutason kannalta keskeinen merkitys.

Selvitysten valmistuminen kaavan nähtävilläolon jälkeen

MRL 6 §:n mukaisesti kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava

12.12.2024

kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen. Sääksjärven osayleiskaavan ehdotus on ollut nähtävillä 3.4.-12.5.2024 ja ELY-keskus on lausunut kaavaehdotuksesta 13.5.2024. Yleiskaavan viranomaisneuvottelu on pidetty 20.8.2024. Tämän jälkeen on valmistunut pienvesiselvitys (20.9.2024), linnustoselvityksen täydennys (kaava-aineistoon liittyvää selvitystä ei ole päivätty, mutta ELY-keskus on saanut sen 28.8.2024), hajuheinän hydrologinen tarkastelu (16.9.2024), mustaliuske- ja arseenikartoitus (4.10.2024) ja ilmastovaikutusten arviointi (30.8.2024). Näin ollen osallisilla ei ole ollut mahdollisuutta tutustua kaavan nähtävilläolon aikana näiden selvitysten tuloksiin eikä ottaa kantaa selvitysten pohjalta tehtyyn MRL 9 §:n mukaiseen vaikutukset arvioivaan suunnitteluun. ELY-keskus on saanut selvitysten luonnosversioita käyttöönsä ennen viranomaisneuvottelua, mutta hyvin myöhäisessä vaiheessa. Selvityksissä on edellä valituksessa kuvattuja puutteita, joihin myös viranomaisilla on ollut rajalliset mahdollisuudet ottaa kantaa. Kyse on kaavan lainmukaisuuden arvioinnin kannalta merkittävistä selvityksistä. ELY-keskus pitää olennaisena puutteena, että ne ovat valmistuneet vasta kaavaprosessin myöhäisessä vaiheessa ilman että osallisilla on ollut tilaisuutta tutustua niihin. On myös selvää, että myöhäisessä vaiheessa valmistuneita selvityksiä ei ole tosiasiaassa suunnittelussa huomioitu, mikä on edellä kuvatulla tavalla johtanut muun lainsäädännön kanssa ristiriitaisiin aluevarauksiin ja kaavan sisältövaatimusten puutteelliseen toteutumiseen.

Lisätiedot

Lisätietoja asiassa antaa tarvittaessa lakimies Riina Arffman, riina.arffman@ely-keskus.fi, puh. 0295 036 380.

Asia on käsitelty Pirkanmaan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat - vastuualueella.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt lakimies Riina Arffman ja ratkaissut ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen johtaja Mari Rajala. Merkintä hyväksynnästä on asiakirjan lopussa.

Liitteet

Valituksen kohteena oleva päätös
Hajuheinärajausten etäisyydet rakentamisvarauksista, Hirvi-Simuna (kuva 1)
Hajuheinärajausten etäisyydet rakentamisvarauksista, Paunu (kuva 2)
Tärkeät ekologiset yhteydet Perimmäisen alueelta etelään ja itään (kuva 3)

Tämä asiakirja PIRELY/6360/2017 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument PIRELY/6360/2017 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Arffman Riina 12.12.2024 15:10

Ratkaisija Rajala Mari 12.12.2024 15:13